శాస్త్రిగారు

గొర్తి పద్మావతి

ఊరునుంచి వచ్చినది మొదలు తమ్ముడు రాజీవ్ చాలా ముభావంగా కనిపించాడు రాఘవకు. 'వీడు ఢిల్లీలో ఉన్న ఆరు నెలలలో ఏ చిన్నారి మీదయినా మమత పెంచుకుని చెప్పటానికి మొహమాట పడుతున్నాడేమో'నని భావించాడు అన్నయ్య రాఘవ.

'వచ్చి నాలుగు రోజులయినా అసలు విషయం కదపటమే అవలేదు. ఎలా ఎత్తాలో అర్థం కావటం లేదు. ఎంత చనువుగా ఉన్నా, కొన్ని విషయాలు మాట్లాడాలంటే ధైర్యం చాలదు. వీడితో వచ్చిన చిక్కే ఇది' అనుకున్నాడు తమ్ముడు రాజీవ్. మళ్ళీ ఢిల్లీలోనే పోస్టింగ్ ఇచ్చారు. నాలుగు రోజుల్లో వెళ్ళిపోవాలి. ఈ లోపున ఎలాగయినా ఎత్తాలి ఈ విషయం అని తలపోస్తున్న రాజీవ్— "రారా కాఫీ తాగుదాం" అన్న రాఘవ పిలుపుకి డైనింగ్ హాల్‌లోకి వచ్చాడు. రాఘవ హుషారుగా కనిపించాడు. "రాజా! నువ్వు, నేను కలిసి రావు బాబయ్యగారింటికి వెళదాము. నువ్వక్కడి నుంచి ఢిల్లీ వెళ్ళిపోదువుగాని" అన్నాడు. అందరినీ వరస కలిపి పిలుస్తాడని రాజీవ్‌కు చిరాకు. "అలాగే. రావుగారికి ఫోన్ చెయ్యి అక్కడి నుంచి నాకు ప్లేన్ టికెట్ బుక్ చెయ్యమని" అని చెప్పాడు. ఇంతలో రాము కాఫీ, టిఫిన్ తెచ్చి పెట్టి వెళ్ళాడు. ఇంతకంటే సావకాశం కుదరటం కష్టమనుకున్న రాజీవ్ ఇదే అదనుకుని, "ఇంకెన్నాళ్ళురా రాము చేతి భోజనం మనకు?" అన్నాడు యథాలాపంగా అన్నట్టు. ఆ మాట వినేటప్పటికి తమ్ముడి గురించి తను ఊహించిందే నిజమనుకుని తమ్ముడి ఉద్దేశం తెలుసుకునేందుకు అదే సమయమనుకుని, "ఏం, విసుగు పుట్టిందా చెప్పు. వేరే ఏర్పాట్లు చేయిస్తాను" అన్నాడు రాఘవ. తనకోసం తన అన్న ఏమయినా చేస్తాడు. ఆ ఉద్దేశంతోనే ఒప్పుకుంటున్నా డనుకున్న రాజీవ్— 'నిజంగానా' అని అడిగాడు సంతోషంగా. 'ఏం, అంత అనుమానం వచ్చింది? నువ్వు ఇదివరలో మాటమాత్రంగా అన్నా ఏర్పాట్లప్పుడే చేయిద్దును త్వరలో అంతా సిద్ధం చేస్తాను' అన్నాడు రాఘవ. రాజీవ్‌కి అమితానందంగా ఉంది.

'మనసులో ఎవరినయినా పెట్టుకున్నాడేమో! పెళ్ళిమాట ఎత్తటానికే సిగ్గు పడిపోయిన వీడు పిల్ల మాటేమిటి చెపుతాడు?' అని రాఘవ ఆలోచిస్తూంటే —'నేను దూరం అవటంతో ఒంటరి వాడయి బోరెత్తి పెళ్ళికి ఒప్పుకుంటున్నాడేమో! ఈ ట్రెయినింగ్‌కి వెళ్ళటం మంచికే వచ్చింది' అని రాజీవ్ అనుకున్నాడు.

'నీ దృష్టిలో ఎవరయినా ఉంటే చెప్పు. నాకేం అభ్యంతరం లేదు. నాకెవరయినా ఒక్కటే' అన్నాడు రాఘవ. ఈ మాటతో అన్ని అనుమానాలు పటాపంచలయిపోయాయి. ఎంతో శ్రమతో గాని నెరవేరదనుకున్న విషయం ఇంత సులువుగా పరిష్కారం అవుతుందని కలలో కూడా అనుకోలేదు. సంతోషం పట్టలేక పోతూ— 'నేను ఢిల్లీ వెళ్ళాక వివరాలు రాస్తాను' అని మాత్రం అన్నాడు రాజీవ్. 'పిచ్చివాడా! ఈ మాత్రం చెప్పటానికేనా ఇంత తటపటాయించావు' అని అడిగాడు. 'ఈ మాత్రం అని కొట్టి పారేస్తున్నావు. నీ ముందు ఈ విషయం ఎత్తాలంటే ఎంత ధైర్యం కావాలో నీకేం తెలుసు? అది సరిలేగాని, నేను ఉత్తరం రాసిన వెంటనే నువ్వు వచ్చి అమ్మాయిని చూస్తావా మరి' అని అడిగాడు రాజీవ్. 'నే నెందుకురా! నీకు నచ్చితే చాలు. చేసుకునేవాడివి నువ్వు. నా దేముందిరా? అసలు నీకోసం నే నొక పిల్లని చూసి ఉంచాను' అన్నాడు రాఘవ. ఆ మాట వినేటప్పటికి రాజీవ్ ముఖం మాడిపోయింది. నిరుత్తరు డయిపోయాడు. నోరు పెగల్లేదు మాట్లాడాలంటే. ఆ స్థితిలో తమ్ముడిని చూసి, 'ఏముంది, రాజా? నే నిప్పుడు ఏమన్నానని' అని అడిగాడు 'నీ పెళ్ళి కాకుండా నేను పెళ్ళికి తొందర పడుతున్నానని అనుకోవటం కంటే ఇంకేమనుకోవాలి?' అని అడిగాడు బాధగా. ఈ సారి ఆశ్చర్యపోవటం రాఘవ వంతు అయింది. చిన్నప్పటి నుంచి తమ్ముడి మనసులో మాటని గ్రహించే తను ఈ రోజు ఇలా తప్పుడుగా ఎలా అర్థం చేసుకున్నాడో తనకే అర్థం కాలేదు. సిగ్గుతో తమ్ముడి ముఖం చూడలేక పోయాడు. మనసు కష్టపెట్టుకున్న రాజీవ్ పూర్తిగా తినకుండానే లేచి వెళ్ళి పోయాడు.

భోజనాల సమయంలో రాజీవ్ ఏమీ మాట్లాడకపోవటం చూసి, 'పొరపాటయింది, రాజా. నాకే సిగ్గు వస్తోంది నా ఆలోచనలకు. వచ్చినప్పటినుంచి ముభావంగా కనిపిస్తే ఇలాటి దేమయినా ఉందేమో అని ఊహించుకున్నాను. ఆ సమయంలో నువ్వు రాము విషయం ఎత్తేటప్పటికి నే నూహించినది నిజమనుకున్నాను. అయినా, ఇందులో తప్పేముంది? వయసటువంటిది. ఏ వయసులో ఆ వయస్సుకు తగిన కోరికలు సహజమేగా?' అని సమర్థించుకోబోయాడు రాఘవ. 'ఒప్పుకుంటున్నావుగా ఆ విషయం? నీ కంటె రెండు సంవత్సరాలు చిన్నయిన నాకే ఆ కోరికలు కలిగాయని నువ్వూహించుకుంటున్నప్పుడు, మరి నీకేనా కలగనిది అటువంటి కోరికలు? పెళ్ళిమాట ఎత్తితే కరవవస్తావు. ఇదే ఆఖరిసారి— ఈ విషయం నీ ముందు ప్రస్తావించటం. నీ కిష్టం లేకపోతే జవాబు చెప్పకు. ఇంకొక విషయంకూడా గుర్తుంచుకో. నా వివాహ విషయం నువ్వు ఎప్పుడూ ఎత్తకు' అన్నాడు నిష్ఠూరంగా. కొంచెం ఆలోచించి, 'నీ పెళ్ళి ముందు జరిపించాలన్నది పెద్దవాళ్ళ నిర్ణయం; లేదా కనీసం ఈ ఇంటి కోడళ్ళిద్దరూ ఒకసారే రావాలి. నువ్వు ఒంటరితనం ఫీలయినప్పుడు చెప్పు. వెంటనే తగిన ఏర్పాట్లు చేస్తాను' అన్నాడు రాఘవ సీరియస్‌గా. రాజీవ్‌కి ఒళ్ళు మండిపోతూంది. సమాధానం చెప్పేటంతలో రాఘవ వెళ్ళిపోయాడు. ఆ రాత్రి రాజీవ్‌కి నిద్ర పట్టలేదు. రాఘవని ఒప్పించలేకపోయానన్న ఉక్రోషం కలిగింది రాజీవ్‌కి.

మరునాడు ఏడయినా మంచంమీదే పడుకుని దొర్లుతున్నాడు. పక్క హాల్లో రాఘవ, శాస్త్రిగారి మాటలు వినిపిస్తున్నాయి. 'పెదబాబూ! ఎన్నాళ్ళిలా జరుపుకుంటూ వస్తావు? కలకత్తాలో నా ఫ్రెండు ఒకడున్నాడు. వాడి కూతుళ్ళు ఎమ్.ఏ. ఎమ్.ఎస్సి., బి.ఎస్సి. చదువుతున్నారు' అని శాస్త్రిగారంటే— 'ఉహుం నా కా ఉద్దేశ్యం లేదు ఇప్పట్లో' అని ఆగి, 'మా వాడికి మాత్రం ఇలాటి అలాటి సంబంధం పనికిరాదు. లక్షాధికారుల బిడ్డయి ఉండాలి. . .' అన్నాడు రాఘవ.

రాజీవ్ ఒక్క ఉదుటున లేచి, 'నమస్కారం, శాస్త్రిగారూ! తన కక్కర లేని లక్షలు నాకు కావాలని అన్నయ్య ఎందు కనుకుంటున్నాడో కనుక్కోండి? పెళ్ళికి తనకి లేని తొందర తమ్ముడికేనా అనికూడా అడిగి తెలుసుకోండి! తన పెళ్ళిమాట అడిగేహక్కు నాకు లేనప్పుడు నా పెళ్ళి పెద్దరికం తన కెవరిచ్చారో అడగండి!' అని ఇంకా ఏదో అనబోతుంటే — 'ఇదీ వరసండి. ఏముందో తెలి

ఆత్మోన్నతి

కసిగట్టి సాధించాలని పట్టుపట్టడం
కన్నా ఉపేక్షించి ఊరుకున్నప్పుడు,
తనకు మహాపకారం జరిగినా క్షమించి
ఊరుకున్నప్పుడు, మానవాత్మ
మహోన్నత్యం ప్రస్ఫుట మవుతుంది.

—చాపిన్

[illegible] ట్టటినుంచి ఇలా చిటమట లాడుతున్నాడు' అన్నాడు రాఘవ నవ్వుతూ. రాజీవ్‌కి ఒళ్ళు మండిపోయింది. 'శాస్త్రిగారూ! మీకు అన్నివిధాలా నచ్చితే సెటిల్ చేసెయ్యండి. ఎలా కాదంటాడో చే[illegible] స్తాను' అన్నాడు. 'అలాగే. [illegible] డు, [illegible] హా, అక్కాచెల్లెళ్ళిద్దరినీ చూడనా?' [illegible] అగారు శాస్త్రిగారు. '[illegible] మధ్య మా ఇంటి పెద్ద చిన్న లిటిగేషన్ పెట్టాడు లెండి. ఈ ఇంటి కోడళ్ళిద్దరూ ఒకసారే రావాలిట. ఇంటి పెద్ద ఆ విషయంలో పట్టు విడవకపోతే అలాగే కానివ్వండి' అన్నాడు సీరియస్‌గా. 'రెండు రోజులు పోయాక రండి, శాస్త్రిగారూ. సావకాశంగా మాట్లాడుకోవచ్చు' అని ఆయన్ని పంపెయ్యటంతో రాజీవ్ రెచ్చిపోయాడు. 'ఏమిటి నీ ఉద్దేశం, చెప్పు?' అని నిలదీశాడు. 'ఆరు నెలలు ఆగరా. అప్పుడు నీ కోరిక తీరుస్తాను. నువ్వు మాత్రం నేను చూపించిన అమ్మాయిని చేసుకోవాలి' అన్నాడు. 'ఆరు నెలలు గడు వెందుకుటా?' అని తనలో తాను అనుకుంటున్నట్లు రాఘవ వైపు చూస్తూ అడిగాడు. రాఘవ విననట్లు ఊరుకున్నాడు. 'ఏం, నువ్వు ప్రేమించిన అమ్మాయి అప్పటివరకు ఒప్పుకోనం దేమిటి చెప్మా?' అని నవ్వుతూ అడిగాడు రాజీవ్. 'ఆ అమ్మాయికి పెళ్ళయిపోయింది' అని అనేసి నాలుక కరుచుకున్నాడు రాఘవ. అదన్న మాట కారణం అని మనసులో అనుకుని, ఆశగా వివరాలడగాలని అన్నగారి వైపు చూశాడు రాజీవ్. కాని చాలా గంభీరంగా కనబడిన అన్నగారి ముఖం పెదవి విప్పనియ్యలేదు.

ఆ రాత్రంతా 'అన్నయ్యని కాదనుకున్న ఆ దురదృష్టవంతురాలెవరు?' అని తెగ ఆలోచించాడు. 'అన్నయ్యకి ఆడపిల్లలతో పరిచయం ఉన్నట్లు తనకు తెలియదే?' ఇలా ఆలోచనలతో రాత్రిలో చాలా భాగం మెలకువగానే గడిపాడు 'ఎలాగయినా తెలుసుకోవాలి' అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

సాయంకాలం ప్రయాణానవగా ఆ ఉదయం రాజీవ్—'నేను రజిత [illegible] ళ్ళింటికి వెళ్ళి వస్తాను' అన్నాడు. '[illegible], రజిత [illegible] [illegible] అని [illegible] నవ్వుతూ. '[illegible] రజిత [illegible] [illegible] అని రాజీవ్ [illegible] - 'ఇది [illegible]. రజిత పెళ్ళికూడా [illegible]!' అని [illegible]

రజిత నా చెల్లెలు [illegible] టిదని వాడికి తెలుసు' అన్నాడు కొంచెం ఆవేశంగా. 'మరి నీ విషయమో? నిన్ను, రజితని మొదటినుంచి తెలుసుకున్న శ్రీధర్ తప్పు పట్టకపోవచ్చు. కాని, రేపు నిన్ను చేసుకున్న అమ్మాయి నిన్ను తప్పు పట్ట వచ్చుగా?' అన్నాడు రాఘవ. 'ఓ అదా! అటువ[illegible]మ్మాయిని నేను చేసుకోనే చేసుకోను' [illegible] రాజీవ్. 'నీకు, రజితకు మధ్య ఉండే అనుబంధం నీకు, నాకు, వాళ్ళింట్లో వాళ్ళకి తెలుసు. కాని, లోకం ఏమనుకుంటోంది మనకు తెలియదు. ఈ లోకమే ఒక రోజు నీ భార్య మనసు విషమయం చెయ్యటానికి వెనకాడదు' అన్నాడు రాఘవ. 'ఈ వేళ ఎందుకో చిత్రంగా మాట్లాడుతున్నావు! నీ అనుమానాలే నిజమయినప్పుడు, అటువంటి అమ్మాయిని దారిలోకి తెచ్చుకోలేని చవటను కాదు' అన్నాడు నవ్వేస్తూ రాజీవ్.

ట్రెయిన్ ఎక్కించి ఎన్నో అప్పగింతలు చెప్పాడు రాఘవ. 'వెళ్ళగానే టెలిగ్రామ్ ఇయ్యి. ఆరోగ్యం జాగ్రత్త. తరుచు ఉత్తరాలు రాస్తూండు. . .' ఇలా చెప్తూండగానే ట్రెయిన్ కదిలింది. ట్రెయిన్ ఎక్కినది మొదలు ఢిల్లీలో దిగేదాకా రాఘవ ప్రేమించిన అమ్మాయి ఎవరా అని ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాడు రాజీవ్.

'[illegible] అడిగితే చెప్తారు?' [illegible] అనుకున్నప్పటికీ [illegible] [illegible] ఆయన ఎంతో రాఘవ అన్నీ [illegible] [illegible] బొంబాయి [illegible] [illegible]

కుంటేనె ఎంతో హాయిగా ఉంటుంది. అంతటి ఉదార హృదయులు, సున్నిత మనస్కులు, సంస్కార వంతులు ఎక్కడో గాని కనిపించరు. ఆయనంటే ఇష్టపడని వారు ఉండరేమో అనుకున్నాడు రాజీవ్. వీలయినంత త్వరలో బొంబాయి వెళ్ళి నాలుగు రోజులు ఆయనతో హాయిగా గడిపి రావాలి అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

మూడు నెలలు గడిచిపోయాయి. చిన్న ఇల్లు తీసుకుని అన్ని హంగులూ అమర్చుకున్నాడు రాజీవ్. ఒక రోజు బయటకు వెళ్ళబోతున్న రాజీవ్, టాక్సీ దిగి రాఘవ రావటం చూసి చాలా ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆనందంకూడా కలిగింది. 'ఏం, అన్నయ్యా! వస్తున్నట్లు రాస్తే స్టేషనుకైనా వచ్చేవాడిని. ఏం? ఇంత హఠాత్తుగా ఊడిపడ్డావు? మంచి పని చేశావులే. ఎప్పుడూ ఆ ఇల్లు, ఆ ఊరు విడిచి పెట్టవు' అన్నాడు రాజీవ్ సంతోషంగా. రాఘవ జవాబివ్వలేదు. అన్నగారి ముఖం చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు. 'ఏమి టలా ఉన్నావు? ఏమయింది?' అని అడిగాడు. 'అర్జెంటుగా బొంబాయి వెళ్ళాలి. సెలవు పెట్టి వెంటనే బయలుదేరు' అన్నాడు రాఘవ. 'నాకు సెలవు దొరకటం కష్టం' అన్నాడు రాజీవ్. 'నీ కన్న తండ్రికి బాగాలేదని సెలవు పెట్టు' అన్నాడు సీరియస్‌గా రాఘవ. 'అబద్ధమాడమని [illegible] ఇస్తున్నావా?' అన్నాడు రాజీవ్ [illegible] అర్థం చెప్పలేదు. [illegible] లేటు ప్లేన్ టికెట్స్ రెడీగా ఉన్నాయి. [illegible] బయలుదేరు' అని తొందరపెడుతున్న రాఘవని [illegible] రాజీవ్ ముఖం [illegible] [illegible]

[illegible] ఎవ్వరిది? నా కన్నతండ్రి అంటే. . . మరిద్దరం. . .' అని ఇక మాట్లాడలేకపోతే- 'అన్నదమ్ముల బిడ్డలం. అన్నదమ్ములం' అని రాఘవ పూర్తి చేశాడు.

రాఘవ తనను స్వంత అన్న కాదంటే విని సహించలేకపోయాడు. 'రాజా! త్వరగా మనం బయలుదేరాలి. ఆయన ఈ ప్రపంచానికి శాశ్వతంగా దూరమయ్యే ముందు మనం అక్కడికి చేరాలి. . .' అని ఇంకేమో చెప్పబోతూంటే— 'నేను రాను. నా కవసరం లేదు. నాకు పాతిక సంవత్సరాలు వచ్చేవరకు ఏ వ్యక్తి ఉనికి నాకు తెలియదో అతనితో నా కేం సంబంధం లేదు. నా కెవరూ లేరు, నువ్వు తప్ప. నాకు తెలిసిన నా కన్నతండ్రి పరమపదించి చాలా కాలం అయింది. నువ్వు నా కన్నతండ్రి అనే వ్యక్తి ఇన్నాళ్ళూ అజ్ఞాతంగా ఉండి ఈ రోజు బాంధవ్యాన్ని బయట పెట్టినా దాన్ని ఒప్పుకునే స్థితిలో నేను లేను, అన్నయ్యా, నువ్వెళ్ళు' అని నిలువెల్లా కంపించి పోతూ రాజీవ్ అంటూంటే— 'అలా అనకు, రాజా, కొన్ని కారణాల వలన ఆయన అలా అజ్ఞాతంగా ఉండిపోవలసి వచ్చింది' అన్నాడు రాఘవ. 'కన్నకొడుకు కంటే కారణాలే ముఖ్యమయినప్పుడు అలాగే కన్ను మూయనీ. ఏం, ఇన్నాళ్ళూ అక్కర్లేని కొడుకు ఈవేళ కావలసి వచ్చాడా?' అని అడిగాడు కసిగా రాజీవ్. ముఖం కందగడ్డ అయి, నరాలు ఉబ్బి తన్ను తాను సంబాళించుకోలేక పోతున్న రాజీవ్‌ని చూసి రాఘవ ఎంతో బాధపడ్డాడు. అయినా, కర్తవ్యం సాధించాలి కదా అని 'కన్నతండ్రి నలా అనవచ్చా?' అని అడిగాడు రాఘవ.

'ఎవరు కన్నతండ్రి? జన్మకు కారకుడయితే సరా? తను కన్నతండ్రినని నా కింతవరకు తెలియకుండా ఉంచవచ్చా? తను బ్రతికుండి పై ఇంట పెరగమని వదిలి పెట్టడం బాగుందా? కూలివాడయినా, బిచ్చగాడయినా తను స్వంత పిల్లలని పెంచి బాధ్యత తీసుకుంటాడే! కారణాలు ఏమయినా, తన బాధ్యతని విస్మరించిన ఆయన్ని కన్నతండ్రిగా నేను చూడలేను. నన్ను [illegible] పెట్టకు అన్నయ్యా' అని ఆవేశంగా రాజీవ్ అంటూంటే—'రాజా! [illegible] మాటవరకు. అన్నీ వివరంగా చెప్తాను [illegible] అసలు లేదు. ప్లీజ్!' [illegible] ప్రాధేయ[illegible] పూర్వకంగా అన్నాడు. '[illegible]. . . నా [illegible] కాదు. . . [illegible] [illegible] ప్రాణాలు [illegible] [illegible] లేకుండ [illegible]

క్షణంలో [illegible] ఎంత [illegible]. . . [illegible]. నేను మనసుకి నా కన్నతండ్రిలా రాయిని కాను' అన్నాడు రాజీవ్, తన బాధనంతా ఆ మాటలో పెడుతూనూ. 'ఆయన గూర్చి తప్పుగా అనుకుంటున్నావు. పిల్లల్ని కన్న భార్య కడసారి కోరిక తీర్చటానికి. . .' అని రాఘువ చెప్పబోతుంటే — 'ఒక్క మరణించే భార్య మాట మన్నించటం కోసం బ్రతికున్న కొడుకుని దూరం చేసుకున్న మనిషి. హా' అని ఈసడించుకున్నాడు రాజీవ్. రాఘవకి జవాబు దొరకలేదు. 'తల్లి లేని పిల్లవాడిని వేరుచెయ్యాలని తండ్రిని చూడటానికి నన్ను ప్రయాణం కమ్మంటున్నావా? నాకు జరిగిన అన్యాయం నీకు కూడా అర్థం కావటం లేదు. వెళ్ళిరా. . . నాకు ఎవరూ లేరు' అని వచ్చే కన్నీటిని అరికట్టలేక పక్క గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు రాజీవ్.

రాజీవ్ కన్నీటిని చూసి తట్టుకునే శక్తి రాఘవకి లేదు. లేచి వెళ్ళి తమ్ముడి భుజంమీద చెయ్యివేస్తూ, 'ప్రపంచంలో నీ తరవాతే ఎవరయినా నాకు. నిజమే, ఇన్నాళ్ళూ గోప్యంగా ఉంచి ఈ ఆఖరి క్షణంలో చెప్పటం నాది తప్పే, రాజా! అంతా తెలియచెపితే కొంతయినా అర్థం చేసుకుని ఉండేవాడివి. నేను వెళతాను. ఇంకొక్కసారి ఆలోచించుకో' అన్నాడు రాఘవ. 'ఆయనని క్షమించేటంతటి మంచితనం నాలో లేదు. తన బాధ్యతను విస్మరించిన ఆయన నా కన్నతండ్రి అంటే విని సహించలేకపోతున్నాను. చూసి అసలు భరించలేను. భర్తతోపాటు కొడుకు చచ్చిపోయాడని చెప్పు' అని రాజీవ్ తుదిసారిగా తననిర్ణయాన్ని చెప్పేశాడు. చెప్పలేనంతగా రాజీవ్ మనసు గాయపడిందని అర్థం చేసుకున్న రాఘవ— 'పోనీలే రాజా, నీ మనసంత కష్టపడినప్పుడు రావద్దులే. కాని, రావు బాబయ్యగారి పరిస్థితి పూర్తిగా తెలిసి ఉంటే నువ్విలా అనవు' అన్నాడు. ఆ మాటకు మరింత ఆశ్చర్యపోతూ, 'రావుగారూ. . . నా. . .' అని ఆ పైన అసలు మాట్లాడలేకపోయాడు. రావుగారి లాంటి వ్యక్తి ఇలా చేశారంటే భరించటం ఇంకా కష్టంగా ఉంది రాజీవ్‌కి. గబుక్కున లేచి వచ్చి రాఘవ భుజం పట్టుకుని ఊపుతూ, 'ఈ విషయాన్ని, నిప్పులాంటి నిజాన్ని ఎందుకు దాచావు? కన్నతండ్రి అని అంత్య సమయంలో తప్ప నేను తెలుసుకోకూడదనుకున్నావా? నీకు దూరమవుతానని అలా చేశావా? చెప్పు, అన్నయ్యా, ఇంత హఠాత్తుగా చెపితే నేను విని ఎలా తట్టుకోగలననుకున్నావు?' అని కోపంగా అడిగాడు. ఏ ప్రశ్న అయితే ఎదురవుతుందని భయపడుతున్నాడో, ఆ ప్రశ్న [illegible] వచ్చింది [illegible] రాజీవ్ [illegible] లేదు. రావుగారు [illegible] చెప్పగా విని రాజీవ్ భరించలేడని [illegible] కన్నీటి వెయ్యలేకపోయారు. ఇలా వారు [illegible] ఆరోగ్యం చెడి తింటుందని ఎప్పుడూ ఊహించలేదు. పాపం రాజీవ్‌కి చెప్పి ఉంటే తప్పక సర్దుకుని ఉండేవాడు. పొరపాటు జరిగిపోయింది అని ఇలా రాఘవ ఆలోచిస్తుంటే — 'మాట్లాడు, రాఘవా, నాకు పిచ్చెత్తుతోంది' అన్నాడు రాజీవ్. 'ఏం చెప్పమన్నా! ఆయనని చెప్పవద్దని, నీకు ఆయన తండ్రి అని తెలియనివ్వవద్దని ఆఖరి క్షణంలో నీ తల్లి ఆయన దగ్గర మాట తీసుకుంది' అన్నాడు మెల్లగా. 'సత్యవాక్ పరిపాలకు అన్న మాట. స్వధర్మాన్ని త్యజించినా ఫరవాలేదన్న మాట. అపర శ్రీరామచంద్రులులా ఉన్నారు' అన్నాడు వ్యంగ్యంగా. ఆ మాటల్లోని వ్యంగ్యం భరించలేకపోయినా, రాఘవ ఇంకేమయినా అంటే రాజీవ్ రెచ్చిపోతాడని మౌనంగా ఉండిపోయాడు. 'మాట్లాడవేం?' అని నిలదీశాడు. వ్యవధి లేదు. తానేమీ చెయ్యలేక పోతున్నాననే బాధతో కర్తవ్యం బోధపడక సతమతమవుతున్నాడు రాఘవ. ఎప్పటికీ రాఘవ మాట్లాడక పోవటం చూసి రాజీవ్ తల ఎత్తి రాఘవ వంక చూశాడు. అన్నగారి ముఖం ఏ రోజూ అలా తను చూడలేదు. ఎలాంటి పరిస్థితుల్లోను ధైర్యంగా ఉండి ఇతరులకు ధైర్యం చెప్పే రాఘవ, ప్రపంచంలో ఉండే నిస్సహాయత, దైన్యత అంతా తనలోనే చోటుచేసుకుందా అన్న స్థితిలో అలా నిలబడి ఉంటే, ఒక్క క్షణం వాస్తవంలోకి వచ్చిన రాజీవ్ — 'అన్నయ్యని బాధపెట్టకూడదు' అనుకున్నాడు. కాని, కోపం, బాధ పిసరెత్తు కూడా తగ్గలేదు. కాసి ఆలోచించి, 'సారీ, రాజా, నీ మనసు అల్లకల్లోలం చేసి వెళుతున్నందుకు. వ్యవధి లేదు. వెళ్ళి వస్తాను' అంటూ ఎయిర్ బాగ్ చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. చిన్నబుచ్చుకున్న అన్నగారి ముఖం చూసి ఏమనుకున్నాడో ఏమో— 'నేను వస్తాను' అంటూ అన్నగారి బాగ్ లోనే రెండు బట్టలు పడేసి, తలుపులు తాళం వేసి గుమ్మం దిగాడు రాఘవతో పాటు రాజీవ్.

స్టేషను పోతుంటే మనసులో కోపం, బాధ, ద్వేషం మళ్ళీ తిరుగుతూంటే [illegible] కదూ! [illegible] లేదు. [illegible] లేదు.' [illegible] చెప్పక [illegible] ఉంది. [illegible] మనసుకి [illegible]. కాని, ఈ [illegible] ఆయన్ని అసహ్యించుకోకు. మనం వెళ్ళేటప్పటికి ఎలా ఉంటారో కూడా తెలియదు. జీవం ఉండగా చూస్తావో, కట్టెనే చూస్తావో? కన్న తండ్రిగా రావుగారిని మొదటిసారి, అదీ ఆఖరిసారి కలిసే ముందు నీకు స్పష్టంగా నయినా గతం తెలియచెప్పటం నా విధి' అని చెపుతుంటే — 'నా కేమీ చెప్పకు. ఇప్పటిదాకా విన్నదానికే తల వాచిపోయింది' అన్నాడు రాజీవ్. 'ఉహూ. అడ్డు రాకు. చెప్పనీ. రావుగారు మొదటినుంచి కూడా కాలానికి, మాటకి విలువ ఇచ్చే మనిషి. ఏ పని అయినా ఒక పద్ధతితో చెయ్యటం ఆయన ప్రత్యేకత. అన్ని మంచి గుణాలు సమపాళ్లలో ఉన్న రావుగారు అంటే అందరికీ ఇష్టమే. కాని, ఆయనకి నచ్చిన వ్యక్తి అనసూయ అనే అమ్మాయిట. నచ్చటం అంటే వేరే అర్థంలో కాదు. నువ్వు నీ క్లాస్‌మేటు లతలంటే ఎందుకిష్టపడతావు? ఎందుకా అమ్మాయిని పొగుడుతావు? అదేరకంగా రావుగారికి అనసూయ అంటే ఎంతో గౌరవభావం ఉండేదిట. ఆయనలో కూడా లేని గుణాలు ఆ అమ్మాయిలో చూసి తనని తాను మార్చుకొనేవారట. అలాగని ఇంకొక భావం ఆ అమ్మాయి మీద ఆయనకు కలగలేదట. కలిగి ఉంటే వివాహానికి అడ్డు చెప్పేవాళ్ళు లేరు. ఆ గౌరవం ఈ రోజుకి ఆయనలో నిలిచిపోయింది. కాని, వివాహం చేసుకోవాలన్న కోరిక ఎందుకు కలగలేదంటే సమాధానం దొరకదు. కొందరికి కొందరిని చూస్తే కొన్ని రకాల భావాలే కలుగుతాయి. భగవంతుని సృష్టి అది

గిరిజ అనే అమ్మాయి రావుగారి గూర్చి ఫ్రెండ్సు ద్వారా వింది. తండ్రితో చెప్పింది. ప్రపంచంలో కూతురు కోరుకున్నదేదయినా కూర్చనిదే నిద్రపోని తండ్రి, నోరు విడిచి అడగగానే వాకబు చేయించి తగిన ప్రయత్నాలు చేశారు. [illegible] రంగరింతో [illegible].

[illegible] వివాహం అన్నది [illegible] కోరికలతో [illegible] స్వాభావిక [illegible] చేయ కోవాలనే ప్రతి వ్యక్తి కోరుకుంటారు. పూల దండే దారిలోన్నేండో, [illegible] ప్రేయసి [illegible]. [illegible] రావుగారి విషయంలో [illegible].

గిరిజ స్వభావం, అభిరుచులు అన్నీ ఆయనకు భిన్నంగానే ఉండేవి. ఆయన ఎప్పుడూ బాధపడలేదు. [illegible] ఏనాడూ వ్యక్తం చేసేవారు కాదట. ఒకటి రెండు సార్లు చెప్పి చూసి కూడా ప్రయోజనం లేదని వదిలేశారట. ఆ అమ్మాయిని చూసిన వేళావిశేషం ఎలాంటిదో కాని, ఆ అమ్మాయంటే పంచప్రాణాలట ఆయనకి. ఎవరివలన అయితే రావుగారి గుణం గూర్చి విని వివాహం చేసుకోవాలనుకుందో వాళ్ళే గిరిజలో విష బీజాలు నాటారట. గిరిజ పూర్తిగా నమ్మిందట.

ప్రపంచంలో భర్తలు అకారణంగా భార్యలని అనుమానించటం, హింసించటం వింటుంటాము. తగిన కారణం లేకుండా భార్య భర్తని అనుమానించటం తక్కువ. నిజంగా నిదర్శనం ఉన్నా అడిగే ధైర్యం, స్వతంత్రం లేక నిస్సహాయ స్థితిలో వేదన అనుభవిస్తారు. స్వాతంత్ర్యం, స్వేచ్ఛ ఉన్న గిరిజ ఏ ఆధారాలు లేకపోయినా, అసలు ఆ భావమే రావుగారి మనసులో లేకపోయినా అనుమానించటం, ఆ పైన శోధించటం మొదలు పెట్టిందట. తండ్రి పెంపకంలో అలవాటయిన పెంకితనం, మొండితనం తోడయ్యాయట. అనుమానం పెను భూతం అన్నారు. ఆయన్ని హింసించి, తన్ను తాను హింసించుకునేదట. ఆయన ప్రేమని నటనగా భావించి తూలనాడేదట. వివాహమయిన సంవత్సరంలో నువ్వు పుట్టావు. ఆ ఒక్క సంవత్సరం ఏం సుఖం, శాంతి అనుభవించారో! అప్పుడు కూడా ఎక్కువ రోజులు పుట్టింటిలోనే గడిపేదట. ఆ తరవాత ప్రారంభమయ్యాయి గొడవలన్నీ. భర్త ఉనికినే భరించలేక పోయేదట. నీ ఆట పాటలో సాంత్వన పొందుతున్న రావుగారిని చూసి మండిపోయేదట. ఆయన రక్తం పంచుకు పుట్టిన నిన్ను కూడా అదపాదడపా విసుక్కునేదట. భర్త అంటే ప్రేమగాని, గౌరవంగాని లేని భార్య ఎలా ప్రవర్తిస్తుందో, ఆవిడ అలాగే ప్రవర్తించేదట. ఒక్కగా నొక్క పిల్లవాడి ఆలనా పాలనా గాని, భర్త బాగోగులు గాని పట్టించుకునేది కాదట. మూ

క్షమ

తప్పు చేసినవారు క్షమించమని
అడగలేరుగాని, సహృదయులు
అడగకుండానే క్షమించగలరు

శ్రామ్సన్

సంవత్సరాల జీవితంలో ముప్ఫై సంవత్సరాలకు సరిపడిన సాధింపు సాధించిందట. "మిమ్మల్ని చేసుకోబట్టే నా జీవితం నరకం అయింది" అని ఏదో బాధపడుతూంటే రావుగారు చూసి భరించలేకపోయేవారట. ఆయన భార్య నెంతగా ప్రేమించేవారంటే, తన ఉనికినే సహించలేక అసహ్యించుకుంటున్న గిరిజకి మనశ్శాంతి కరువవుతోందని, అన్నగారితో— "అన్నయ్యా! వాళ్ళ నాన్నగారితో చెప్పి గిరిజ వేరేవిధంగా కోరుకుంటూంటే ఏర్పాట్లు చేయించమను. తను సుఖంగా ఉండటమే నాకు కావలసింది. నేను తన జీవితంలో నుంచి పూర్తిగా నిష్క్రమిస్తాను. వాళ్ల నాన్నగారితో చెప్పు, అన్నయ్యా" అన్నాడట. "అంత సులువను కుంటున్నావా? కొన్నాళ్ళు పోతే తనే సర్దుకుంటుంది" అని అన్నా, రావుగారి బలవంతంతో గిరిజ తల్లితండ్రులతో ప్రస్తావించారట. "మా అమ్మాయి మొండిది, బాబూ. కొన్నాళ్ళు పోతే నిజానిజాలు తెలుసుకుంటుంది" అని చెప్పటంతో ఆయన ఇంకేమీ చెయ్యలేక ఊరుకున్నారట. ఎన్నోవిధాల రాజీ పడాలని ప్రయత్నించిన కొద్దీ నటన బూటకం అని మరీ ఈసడించి పారేసేదట. ఆ విధంగా మూడేళ్ళు గడిచాయి.

ఆ సమయంలో టైఫాయిడ్ వచ్చిందట. తగ్గినట్లే తగ్గి తిరగబెట్టిందట. డాక్టర్లు పెదవి విరిచారు. ఆఖరిక్షణంలో ఏ భార్యా కోరని కోరిక కోరింది. తోటికోడలిని, బావగారిని పిలిచి, "నా కొడుకుని మీకు అప్పగిస్తున్నాను. మీ రాఘవ పెద్ద కొడుక్కి వీడు చిన్న కొడుకు అనుకోండి. వాడి తండ్రి నీడ కూడా వాడి మీద పడనియ్యొద్దు" అని చేతిలో చెయ్యి వేయించుకుని రావుగారితో — "మిమ్మల్ని చేసుకుని ఒక్కరోజూ సుఖపడలేదు. చచ్చిపోతే నేను కోరిన కోరికయినా తీరిస్తే నా ఆత్మ శాంతిస్తుంది. మీరు తండ్రి అని నా కొడుక్కి తెలియనియ్యకండి. మీ చెయ్యి వాడి మీద వెయ్యొద్దు. నాతోపాటు వాడు చచ్చిపోయేడని మీ దారి చూసుకోండి. [illegible] వ్వాడలేదు గదా? మాట [illegible] రావుగారు "గిరిజా! [illegible] నీకు నే నెప్పుడూ [illegible] పెట్టలేదు. నువ్వు తప్ప [illegible] తో [illegible] స్త్రీ తలంపు [illegible] లేదు. [illegible] లేక, [illegible] నన్నిలా ప్రతికిస్తున్నావు" [illegible]

"మీకు దక్కనివ్వను" అని అంటూంటే అటు తల్లి, తండ్రి, బావగారు, తోటికోడలు నచ్చచెప్పాలని ప్రయత్నించి విఫలమయ్యారట. చెయ్యని తప్పుకి తమ్ముడికి మరణమంత కఠిన శిక్ష విధిస్తూంటే ఏమీ చేయలేక నాన్నగారు కుమిలిపోయారట. మూర్ఖత్వం వదిలిపెట్టలేదు. మనసు కరగలేదు. తనువు చాలించిందట ఆవిడ.

మూడు సంవత్సరాల కొడుకుని చూస్తూ ఎత్తుకోకుండా, బాబూ అని నోరారా పిలవకుండా ఉండాలంటే ఏ వ్యక్తి కయినా ఎంత శక్తి వెచ్చించాలో ఊహించుకో, రాజా! అంత కఠిన శిక్ష విధించిన భార్యని ఏ నాడూ పల్లెత్తుమాట అనుకోలేదు. కర్మని నిందించుకున్నారే గాని, మానవమాత్రుల్ని నిందించలేదు—" "ఎందుకు గిరిజ అంత అపార్థం చేసుకుంది? తన కా ఉద్దేశమే ఉంటే అనుపమతో వివాహం జరిగే ఉండేది గదా? ఆమాత్రం అర్థం చేసుకోలేకపోయింది" అని మాత్రం అనుకునే వారట.

ఆ తరవాత నాన్నగారు—"పిచ్చి పిల్ల గిరిజ ఏదో అందని ఆ మాటకి అంత విలువిస్తావా, తమ్ముడూ? తల్లిలేని రాజాని నువ్వుకూడా చేరదియ్యకపోతే ఎలా?" అని అంటే, "వాడి కేమి టన్నయ్యా, నా కంటె ఎక్కువగా చూసేందుకు నువ్వు, వదిన ఉన్నారు. గిరిజకి మాటిచ్చి ఈ రోజు తను లేదు కదా అని ఇంకొక విధంగా చెయ్యలేనన్నయ్యా. జన్మ నిచ్చిన ఋణం నాది. పెరిగిన ఋణం నీది" అని అంటూంటే, "పోనీ, ఇంకొకమ్మాయితో వివాహానికి ఒప్పుకో. గతం కొంచెం మరిచిపోవటం అవుతుంది. ఎన్నాళ్ళిలా ఉంటావు?" అని నాన్నగా రంటే— "ఆ మాట ఎప్పుడూ అనకు. నా గిరిజ నన్నిలా చూసినా నేను మాత్రం తనని మరిచిపోలేను నాకే చిత్రమనిపిస్తుంది. కాని, గిరిజని మాత్రం నా స్మృతిపథంలో నుంచి తొలగించలేను నా ముఖాన సుఖ శాంతులు [illegible] పెట్టి ఉంటే మా సంసారమే బాగుండేది. గిరిజ ఒక అనుమానిం[illegible]" అన్నారట రావు[illegible]

చెయ్యవలసిన వైద్యం అంతా చేసినా కొన్ని కేసులు ఫెయిలు అవటం చూస్తే మా చేతుల్లో ఏమీ లేదేమో అన్న సత్యం అవగత మవుతుంది" అనేవారట.

అమ్మ, నాన్న మనల్ని తీసుకుని నాగపూరు వచ్చి స్థిరపడిపోయారు. రావు బాబయ్య గారు, అంటే నీ తండ్రి— బొంబాయిలో సెటిల్ అయ్యారు. బాబయ్యా అని పిలవమంటే కూడా పిలవటానికి ఇష్టపడని నిన్ను చూసి ఆయన ఎంత బాధపడేవారో నాకేం తెలుసు, రాజా! నాన్నా అని పిలవవలసిన కొడుకు, అన్నగారిని 'నాన్నా' అని, తనని రావుగారని అంటే, నవ్వుతూ ఆ పరిస్థితిని ఎదుర్కోవటం ఎంత కష్టమో ఒక్కసారి ఊహించుకోరా. కన్న తండ్రి అని తెలియకపోయినా, అమ్మ, నాన్న నిన్ను అంతకంటే ఎక్కువగానే చూసుకున్నారు. నష్టపోయిం దెవరురా? పుత్ర ప్రేమకి నోచుకోని దురదృష్టవంతులు ఆయన. ఎంతమందికో ప్రాణదానం చేస్తూ, ఇతరుల సుఖంలో తన సంతోషాన్ని చూసుకుంటున్న త్యాగమూర్తి ఆయన. మాటకు కట్టుబడాలన్న ఆయన తత్వం ఆయన జీవితం పాలిట శాపమే అయింది.

నాన్న పోయిన కొత్తలో రావు బాబయ్యకి జబ్బుచేసింది. నేను బొంబాయి వెళ్ళాను. ఆయన ఎవరూ లేకుండా నన్ను దగ్గరకు పిలిచి, "రాఘవా! చిన్నవాడివయినా ఒక కోరిక తీర్చమని అడుగుతున్నాను. ఇప్పట్లో నా కేం ఫర్వాలేదు గాని, నిజంగా నా అంత్యకాలం సమీపించినప్పుడు నేను నోరు విడిచి అడక్కపోయినా ఎక్కడున్నా రాజీవ్‌ని తెచ్చి నా ముందుంచు. బాసి మాటివ్వు. ఆ ఆఖరి క్షణంలో వాడి చేత 'నాన్నా' అనిపించుకోవాలనుంది. [illegible]ంచుకుంటావు కదూ?" అని అడిగారు, రాజా! సరేనని మాట ఇచ్చాను. అందుకే నా బాధ అంతాను. చాలా సీరియస్‌గా ఉందన్నారు. మనం వెళ్ళేటప్పటికి జీవం ఉంటుందో, ఉండదో కూడా తెలియదు. [illegible] కోరిక తీర్చలేకపోతే జీవితాంతం [illegible]

[illegible]లో చెక్కు చెదర[illegible] ఉండేది కాదు. ఇద్దరూ మౌనంగా ఎవరి ఆలోచనల్లో వాళ్ళుండిపోయారు. ఇదే ఎవరిగా[illegible]నా చెప్పి ఉంటే రాజీవ్ నమ్మేవాడు కాదు. కాని, రావుగారి విషయంలో నమ్మకుండా ఉండలేడు.

ఇదంతా విన్నాక గతంలో సమాధానం దొరకని ఎన్నో ప్రశ్నలకు జవాబులు ఆ క్షణంలో దొరికాయి. 'ఎన్నిసార్లు రాఘవా అన్న పిలుపు విన్నప్పుడు అన్నయ్య కంత పెత్తపేరు పెట్టి అమ్మా, నాన్నా రెండు సంవత్సరాలలో తన కంత కొత్తపేరు పెట్టేటంతగా మారిపోయారా' అనుకుని రాఘవతో అంటే కూడా నవ్వేసి ఊరుకునేవాడు రాఘవ. ఎప్పుడూ తనకి టెరిలిన్, టెరికాట్ కొని స్వంతానికి నూలు బట్టలు కొనుక్కుంటూంటే —'అదేమి టన్నయ్యా నువ్వవి కొనుక్కుంటావు' అంటే — 'నా కవి నచ్చవురా' అనేవాడు. బొంబాయి రెండు మూడు సార్లు తను కూడా వస్తానంటే ఎవరివల్ల నయినా నిజం తనకి తెలిసిపోతుందని కాబోలు ఏదో సాకు చెప్పి తప్పించేవాడు. తెలుగు గడ్డమీద ఏ ఒకటి రెండు సార్లో తప్ప అడుగుపెట్టనియ్యలేదు. రావుగారు బాగా ధనవంతుడని తెలుసు. అందుకనే కాబోలు 'మా వాడికి లక్షాధికారుల బిడ్డని చూడండి' అని అన్నాడు ఆ మధ్య. 'వెయ్యి కళ్ళతో తన సుఖాన్నే చూసే రాఘవని చూస్తే అప్పుడప్పుడు కోపం వచ్చేది కూడా. రావుగారు కూడా ఇద్దరినీ ఒక్కలాగే చూసేవారు అప్పుడప్పుడు రాఘవఅంటే ఆయన కెక్కువ అభిమాన మనిపించి ఆ మాటే ఆయనతో అంటే- "నా గుండెల్లో దూరి చూడగలిగితే నీకు తెలుస్తుందయ్. చిన్నవాడిపైనే ఎవరికయినా ఎక్కువ మమకారం ఉంటుంది" అనే వారు. ఎన్నెన్నో తెచ్చే వారు. రాఘవచేత ఇప్పించేవారు. రాఘవ భుజం తట్టయినా మాట్లాడే వారు కాని, పొరపాటునయినా [illegible] ఒంటి మీద ఆయన ఒక్కసారి కూడా చెయ్యి వెయ్యలేదు. 'ఎన్నోసార్లు ఆయన ఒళ్ళో తల పెట్టుకోవా లనిపించేందుకు కారణం ఇదా?' ఇలా ఆలోచనలతో ఉండగానే ట్రైను గమ్యస్థానం చేరింది.

టాక్సీలో వెళుతూంటే ఇద్దరికీ భయంగానే ఉంది, ఏ క్షణాన ఏ [illegible] [illegible] రాజీవ్ ఆలోచనలు ఇంకో విధంగా [illegible] రాఘవ కూడా [illegible] అమ్మాయిని ప్రేమించి, [illegible]